

Самастойная праца студэнтаў як спосаб удасканалення прафесійнай падрыхтоўкі настаўніка пачатковых класаў

Сучасны падыход да вывучэння мовазнаўчых дысцыплін у педагагічных ВНУ прадугледжвае вырашэнне сярод іншых задач ў падрыхтоўцы будучага настаўніка выпрацоўку навыкаў самастойнай працы. Яе значнасць падмацоўваюць такія тэндэнцыі сучаснага вучэбна-выхаваўчага працэсу, як дынамізм, магчымасць самастойнага давучвання, дыферэнцыяцыя навучання. Аднак недастаткова толькі індывідуалізаваць працэс навучання — намнога важней сфарміраваць навыкі самастойнай працы. Менавіта за кошт яе ў студэнтаў актывізуецца творчыя магчымасці, развіваюцца мысленне, логіка, уменне кантролю, самааналіз і самаацэнка. Усе гэтыя якасці фарміруюць асобу настаўніка, яго індывідуальнасць. Таму самастойную працу можна разглядаць як дадатковы рэзерв фарміравання асноўных педагагічных функцый настаўніка (матывацыйна-стымулюючай, канструктыўна-плануючай, навучальнай і інш.).

Паколькі самастойная праца прадугледжвае максімальную індывідуалізацыю вучэбнай дзейнасці кожнага студэнта, яе можна таксама разглядаць і як сродак удасканалення творчай індывідуальнасці. Вопыт выкладання беларускай мовы ў БДПУ сведчыць аб неабходнасці арыентацыі працэсу навучання на асобу студэнта і выяўлення яго творчых магчымасцей.

Адзін з накірункаў фарміравання навыкаў самастойнай працы — арганізацыя заняткаў з улікам прафесійнай арыентацыі. У метадычнай літаратуры апошніх гадоў гэты працэс абазначаецца тэрмінамі “Прафесійна-накіраванае навучанне мове”, “Метадычна накіраванае выкладанне мовы” і інш. Варта адзначыць, што прафесійная накіраванасць павінна быць такой, каб менавіта прафесійныя патрэбнасці (у правільнай арганізацыі зносін, у кантраляючай дзейнасці, праяўленне лідарства ў зносінах) сталі крыніцай актыўнасці на занятках. Усё гэта вызначае канструктыўна-плануючую дзейнасць, якая з’яўляецца адной з асноўных педагагічных функцый

настаўніка. Калі спачатку гэтая дзейнасць ажыццяўляецца пад непасрэдным кіраўніцтвам выкладчыка, то пасля яна павінна быць больш самастойнай.

Прафесійная накіраванасць практычных заняткаў дазваляе развіваць і камунікатыўную педагагічную функцыю настаўніка. Гэта функцыя рэалізуецца ў асноўным ў перыяд педагагічнай практыкі ў школе пры правядзенні ўрокаў па беларускай мове, а да гэтага моманту яна развіваецца, як правіла, без кантролю з боку педагога. Між тым, выпрацоўка сацыяльна-камунікатыўных уменняў можа і павінна стаць зместам самастойнай працы студэнтаў з першага курса навучання. З гэтай мэтай можна прапанаваць студэнтам пэўныя тэмы вусных паведамленняў, што робяцца і абмяркоўваюцца на практычных занятках. Падчас такой самастойнай працы прадугледжваецца пэўная паслядоўнасць этапаў працы, абумоўленая неабходнасцю выпрацоўкі ўменняў успрымаць маўленне суразмоўцы, заўважаць і выпраўляць памылкі і недакладнасці, адказваць на пастаўленыя пытанні і інш.

Відавочна, што самастойная праца студэнта можа быць вызначана як мэтанакіраваная, унутрана матываваная, структураваная дзейнасць (як па працэсе, так і па выніку). Яе выкананне прадугледжвае дастатковы ўзровень самасвядомасці, рэфлексіўнасці, самадысцыпліны, асабістай адказнасці, крэатыўнасці будучага настаўніка, што дазваляе разглядаць самастойную дзейнасць студэнтаў як працэс самаўдасканалення і самапазнання.

Самастойная праца па беларускай мове ў БДПУ часцей за ўсё ажыццяўляецца ў дзвюх асноўных формах. Першая - уласна самастойная праца студэнтаў (СПС), якая арганізуецца самім студэнтам у рацыянальны з яго пункту гледжання час, як правіла, па-за аўдыторыяй, матывуецца ўласнымі пазнаваўчымі патрэбнасцямі і кантралюецца ім самім. Другая - кіруемая самастойная праца студэнтаў (КСПС) як апасродкаванае кіраўніцтвам з боку выкладчыка самастойнае выкананне студэнтам вучэбнага задання.

На думку вучоных [2, 5], традыцыйна выдзяляюцца два асноўныя віды СПС: 1) індыўдуальная самастойная праца (праца з вучэбнай і навуковай літаратурай, падрыхтоўка да лекцый, семінарскіх заняткаў, залікаў, экзаменаў, выкананне і абарона курсавых і дыпломных прац, навукова-даследчых праектаў, напісанне рэфератаў, распрацоўка індыўдуальных заданняў і інш.); 2) групавая самастойная праца (распрацоўка і абарона калектыўных навукова-даследчых праектаў, творчых заданняў і інш.), якая спрыяе ўзмацненню матывацыі і актыўнасці вучэбна-даследчай дзейнасці студэнтаў, павышэнню яе эфектыўнасці за кошт палілогавых формаў абмеркавання праблем, узаемнага кантролю і калектыўнай рэфлексіі.

Даследчыкі, зыходзячы з наяўнасці двух відаў разумовай самастойнасці (адлюстравальна-ўзнаўляльнай і адлюстравальна-творчай), выдзяляюць наступныя віды самастойных заданняў [1,6], якія можна прымяніць і ў БДПУ:

1. Заданні, што выконваюцца па ўзоры. У выніку іх студэнты асвойваюць спосабы выканання заданняў па ўказанні выкладчыка з выкарыстаннем пэўнага алгарытма. Так фарміруюцца навыкі, заснаваныя на канвергентным мысленні.

2. Рэканструктыўна-варыятыўныя заданні. Выконваючы дадзены від самастойнай працы, студэнты набываюць вопыт пераносу на практыку ведаў і ўменняў, іх абагульнення і трансфармацыі.

3. Часткова-пошукавыя заданні. У працэсе іх выканання студэнты вучацца самастойна вызначаць аб'ём неабходных ведаў і знаходзіць адэкватныя спосабы іх набыцця.

4. Даследчыя заданні. Падчас навучання ва ўніверсітэце адбываецца паэтапнае ўскладненне заданняў: ад працы па ўзоры да самастойных даследчых прац пры адначасовым зніжэнні апекі з боку выкладчыка. Самастойна – гэта не толькі “выконваю сам”, але і “выконваю для сябе”. Пры самастойнай працы даследчага характару студэнты творча падыходзяць да яе выканання.

Эфектыўнасць арганізацыі самастойнай працы студэнтаў дасягаецца за кошт наступных фактараў:

- распрацоўкі выкладчыкам рознаўзроўневай сістэмы заданняў трэніровачнага і ўскладненага тыпаў, прызначаных для індывідуальнай і групавой працы, разлічаных як на кароткачасовы, так і на працяглы перыяды іх выканання;

- узгодненасці і пераемнасці паміж зместам, метадамі выканання і ацэньваннем канчатковых вынікаў тых заданняў, якія былі прызначаны для самастойнай распрацоўкі на лекцыйных, практычных занятках, у хатніх умовах, у перыяд практыкі ў школе і падчас навукова-даследчай працы студэнтаў (у тым ліку працы над курсавымі і дыпломнымі праектамі);

- уліку індывідуальных асаблівасцей і магчымасцей студэнтаў з мэтай развіцця ў іх навуковых інтарэсаў і прафесійных здольнасцей;

- канструяванне зместу вучэбнага матэрыялу і заданняў для самастойнай працы з выкарыстаннем камп'ютарных сродкаў, што забяспечвае аўтаматызаваны сістэматычны кантроль гэтага тыпу працы студэнтаў.

Такім чынам, кардынальнае паляпшэнне самастойнай працы студэнтаў факультэта пачатковай адукацыі патрабуе як значнага ўдасканалення яе традыцыйных відаў, так і ўсебаковага развіцця тых яе формаў і разнавіднасцей, што арыентаваны на фарміраванне самаадукацыйнай кампетэнцыі.

Літаратура

1. Лобанов, А.П. Управляемая самостоятельная работа студентов в контексте инновационных технологий / А.П.Лобанов, Н.В.Дроздова. – Минск: РИВШ, 2005. – 107 с.

2. Сергеенкова, В.В. Модульно-рейтинговая и рейтинговая системы / В.В.Сергеенкова. – Минск: РИВШ, 2005. – 131 с.